قسمت‌دوم

حمیدرضا جانباز
مشاور معاون آب و خاک وزارت جهاد کشاورزی

وضعیت سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

مصاحبه‌کننده - مریم حسنی سعدی

در شماره پیشین ماهنامه دنیای پسته وضعیت آب در کشاورزی از زبان حمیدرضا جانباز مشاور معاون آب و خاک وزارت جهاد کشاورزی منتشر شد. جانباز در بخشی از سخنان خود اذعان می دارد: «ما در بخش کشاورزی وظیفه‌مان این بوده که راندمان را افزایش دهیم و خدا را شکر در این پنج برنامه توانستیم ۵۰ درصد آن را افزایش دهیم و بهره‌وری را ۳۰۰ درصد افزایش دهیم. اما سوال این است که بخش سرمایه‌گذاری، بانک مرکزی و سازمان برنامه، شما وظیفه‌تان در قبال بخش کشاورزی را انجام داده‌اید؟! وزارت نیرو شما که تخصیص دادید، آیا نظارت کردید؟ » در این شماره دیدگاه تخصصی وی در خصوص سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی را می‌خوانیم.

بانک مرکزی در سال ۱۳۹۵ مطالعه‌ای انجام داد و نتیجه آن حاکی از این است که سهم بخش کشاورزی در کسب و کار حدود ۳۳/۲ درصد است؛ یعنی ۳۳/۲ درصد کسب و کار کشور وابسته به کشاورزی است. مسلماً باید همین میزان هم بودجه عمرانی دریافت کند اما تقریباً روند ۵۰ ساله که سازمان برنامه آن را اعلام کرده نشان می‌دهد بین ۳ تا ۳/۵ درصد بودجه عمرانی در بخش آب و کشاورزی هزینه می‌شود! اختصاص این ۳/۵ درصد از جذابیت بخش کشاورزی کم می‌کند. بودجه عمرانی که باید در بخش کشاورزی هزینه می‌شد، این پول کجا رفته‌است؟ در خدمات، صنعت و مسکن هزینه شده‌است؛ پس دولت دارد سرمایه‌گذاری در سایر بخش‌ها را جذاب می‌کند.

ما ده هزار سال در ایران سابقه کشاورزی داریم و خودبه‌خود کشاورزان ما با طبیعت آشنا هستند و آب برایشان فوق‌العاده مهم است. الان دقت بفرمایید مثلاً در کرج زمینی که آب نداشته‌باشد برای کشاورزی حدود پانصد هزار تومان در سال هم کسی اجاره نمی‌کند.

از همین‌رو، اگر خودبه‌خود برای کشاورز پولی هم پس‌انداز شود آن را در بخش کشاورزی هزینه نمی‌کند، چون بازدهی‌اش پایین است. کشاورز پولش را کجا می‌برد؟ می‌برد در بخش مسکن، بخش خدمات و در بخش صنعت سرمایه‌گذاری می‌کند. خودمان داریم این را به بخش کشاورزی دیکته می‌کنیم که در بخش کشاورزی سرمایه‌گذاری نکن. یعنی خودبه‌خود داریم این آلارم را به بخش کشاورزی می‌دهیم که جذابیت ندارد و این جذابیت نداشتن را دولت به بخش کشاورزی تحمیل کرده‌است.

باید توجه داشت که در بخش کشاورزی در بهترین حالت ۵ تا ۶ درصد استهلاک داریم. اگر سیستم‌های آبیاری، ماشین آلات کشاورزی، انبار و همه اینها را در نظر بگیریم ۵، ۶ درصد استهلاک داریم. بنابراین، نه‌تنها باید این ۵ الی ۶ درصد استهلاک را سرمایه‌گذاری کنیم، بلکه باید تکنولوژی‌های روز را بیاوریم و سرمایه‌گذاری کنیم. کشاورزی در دنیا روزبه‌روز دارد پیشرفت می‌کند. ما برای اینکه آن دانش را وارد مزرعه کنیم نیاز به سرمایه‌گذاری داریم، اما این سرمایه‌گذاری انجام نمی‌شود.

باید توجه داشت ثروت مملکت‌مان دانش کشاورزی است، زمین کشاورزی است، خاک کشاورزی است و تولید کشاورزی است و داریم اینها را از دست می‌دهیم.

بخشی از ضایعات در بخش کشاورزی مربوط به عدم سرمایه‌گذاری است. مثلاً روغن تخم انگور جزو گران‌ترین روغن‌های دنیا است که ما آن را بیرون می‌ریزیم. مثال دومی بزنم، در گیلان و مازندران که مردم نارنج می‌کارند پوستش را چکار می‌کنند؟ اگر در فصل نارنج به آمل تشریف ببرید، می‌بینید که زیر پل‌ها پر از پوست نارنج است. همین پوست نارنج را در دنیا دارند اسانس تولید می‌کنند و این اسانس را به قیمت‌های فوق‌العاده گران می‌فروشند. خود ما هم برای مواد آرایشی و بهداشتی حتی دارویی آن را وارد می‌کنیم. در کشور ۵ میلیون تن گوجه فرنگی تولید می‌شود، اما ۱/۵ میلیون تن گوجه فرنگی از چرخه مصرف خارج می‌شود؛ حتی نمی‌توانیم از آن رب بگیریم. مقصر اینها نه بخش کشاورزی و نه کشاورز است؛ اینها از مزرعه خارج شده و در اختیار بخش صنعت و جاهای دیگری باید قرار بگیرد.

ما باید مسئولیت‌مان را بپذیریم. در بعضی جلسات دوستان شروع می‌کنند به متهم کردن بخش کشاورزی؛ من می‌گویم از تشکیلات شما اطلاعاتی ندارم، آنچه که در بخش کشاورزی می‌دانم را برایتان می‌گویم، شما در قبال آن مسئولیت‌هایی که در قانون برایتان دیده شده چکار کرده‌اید؟ مثلاً در بخش کشاورزی وظیفه ما این بوده که راندمان را افزایش دهیم و خدا را شکر در این پنج برنامه توانستیم ۵۰ درصد آن را افزایش دهیم و بهره‌وری را ۳۰۰ درصد افزایش دهیم، شما هم بگویید چه‌کارهای خوبی کردید؟ بخش سرمایه‌گذاری، بانک مرکزی و سازمان برنامه، شما وظیفه‌تان در قبال بخش کشاورزی را انجام داده‌اید؟! وزارت نیرو شما که تخصیص دادید، آیا نظارت کردید؟ الان وزارت نیرو می‌گویند اضافه برداشت ما بیشتر از برداشت چاه‌های فاقد پروانه است؛ می‌گویند در چاه‌های فاقد پروانه ۵، ۶ میلیارد مترمکعب برداشت می‌کنند، درصورتی‌که اضافه برداشت بالای ۱۲، ۱۳ میلیارد مترمکعب است. به هر حال ما در یک کشور زندگی می‌کنیم، در یک کشتی نشسته‌ایم و در یک دریای طوفانی داریم سفر می‌کنیم. آب و خاک مال همه ماست، دانش کشاورزی و خود کشاورز سرمایه همه ملت ایران است.

ما اول باید یاد بگیریم که از خودمان بپرسیم نه دیگران را متهم کنیم، این‌طور بهتر به نتیجه می‌رسیم. مجریان و مسئولان باید به وظایفی که قانون به آنها محول کرده‌اند عمل کنند. متأسفانه الان عرف شده با کسی که کار انجام داده برخورد می‌کنیم و آن کسی که هیچ‌کاری نکرده را رها می‌کنیم؛ یعنی ترک فعل در ایران مذموم نیست، درصورتی‌که ترک فعل جرم است و تبعات حقوقی و جزایی دارد. باید عمل کرد البته با برنامه و با مطالعه و نظارت دقیق و پیمانکاران صاحب صلاحیت، اگر در کار خطا پیش آمد و سهوی باشد باید به‌طور جدی جلوی تکرار آن را گرفت و اگر عمدی باشد که عواقب دارد و باید عواقبش را بپذیریم. ولی وقتی کاری انجام ندادیم کسی نمی‌تواند ما را رصد کند و این اشتباه است؛ فرض کنید در حوزه منابع آب وزارت نیرو توانایی این را ندارد که اثبات کند از این ۷۰ میلیاردی که می‌گوید بخش کشاورزی مصرف می‌کند چقدر درست مصرف شده و چقدر نادرست، چون به‌صورت حجمی تحویل نداده و پایش نکرده‌است. در نتیجه، هیچ نهادی نمی‌تواند این دستگاه را زیر سؤال ببرد، چون پایش نکرده‌است! ادامه دارد ...